

Maalaus San Geronon katakombien seinässä Italian Napolissa.

USKONNOT JA TAIDE

2.1 // taiteen lajit // taide teorioita // taide uskonnoissa // kristillinen taide

SANALLA TAIDE tarkoitetaan sekä luovaa ihmisläistä toimintaa, joka pyrkii kuvaamaan ja tulkitsemaan maailmaa merkityksellisellä tavalla, että taiteellisen työn tulosta, taide teosta. Taide voidaan joko havaita aisteilla tai kokea mielikuvina. Taiteisiin lukeutuvat muun muassa rakennustaide, maalaustaide, kuvanveisto ja muut kuvataiteen alat, näytelmätaide, tanssi, elokuvataide, musiikki ja kirjallisuus. Teknologian kehitys on tuonut uusia taiteen muotoja, ja esimerkiksi multimedioissa yhdistyvät monet perinteiset taiteen alat.

Taide teokset ovat aina olleet sekä yleisinhimillisiä tunteuksia tavoittavia että yhteiskunnallisia ja kantaottavia. Poliittinen ja kantaottava taide voi olla joko avointa tai symboliehin verhottua. 1900-luvun alkuun kuului suomalainen maalaus Hyökkäys (Edvard Ison) kuvaa peitellysti Venäjän sortopoliittikka Suomessa. Ruotsalainen taitelija

Elisabeth Olsson käytti 1990-luvun lopussa kohtaus herättäen maalaustissaan evankeliumien kohtauksia Jeesuksen elämästä uusissa ja yllättävissä yhteyksissä.

Taide teorian selittävät taide teoksen merkitystä ja taiteen teon tarkoitusta. Merkittäviä taide teorioita ovat ilhasionismi, ilmaisteoriat, kommunikateoriat, metafysiset teorit sekä psykoanalyttiset teorit. Ilhasionismin mukaan taide teoksen tulee jalkentaa kohdettaan, eli luoda alkuperäisen kohteen ilhasio. Ilmaisteorioiden (toisella nimeltään emootio teoriat) taide teos ilmaisee ja siirtää tekijän elämyksen ja kokemuksen toiselle henkilölle tai synnyttää kokijassa uusia tunteita. Kommunikateorioiden mukaan taiteen tehtävä on välittää sanoma, kokemus tai merkitys toiselle ihmiselle. Metafysisen teorian mukaan taide ilmaisee olevaista eli maailmasta seikkoja tai tasoja, joita ei muuten voida

tavottaa. Psykoanalyttisten teorioiden mukaan taide ilmaisee yksilön tiedostamattomien mielentilojen ajatuksia.

Eettinen on filosofian osa-alue, joka tutkii kaunutta, taidetta ja esteettistä eli kaunetasarvoihin liittyviä eri esintymismuotoja.

Taide uskonnoissa

Kaikkia uskonnoissa on uskonnollista taidetta. Taide teos antaa uskonnon kohteelle aineellisen muodon; palvontaa on helpompi kohdistaa jumalankuvan kuin täysin aineettomaan kohteeseen. Samoin uskontoihin liittyvät rakennukset mahdollistavat yhteisen palvonnan erottamalla maallisen (profanin) ja pyhän (sakraalin). Taiteen avulla myös opetetaan uskonnoille tärkeitä asioita, kuten symboleja ja käsitteitä. Eri uskonnoilla on omat tapansa käyttää taidetta uskonnonharjoituksen osana.

Uskonnollista taidetta on tehty tuhansia vuosia, ja sen muodot ovat muuttuneet ja kehittyneet: esihistorian kalliomaalauksista on siirtynyt keskiaikaisiin puuveitoksiin, kullattuihin ikoneihin ja abstrakteihin alttaritauluihin. Jo egyptiläiset koristivat hautausmaakomplekseja muutokuvilla, ja antiikin aikaan kreikkalaiset ja roomalaiset käyttivät taidetta osoittamaan kunnioitusta myyttisille sankareilleen. Buddhalta on kuvattu patsaita ja maalauksia buddhalaisessa perinteessä, ja juutalaiset maalasiivat synagogin kuvia Vanhan testamentin kertomuksista.

Taiteen harjoittaminen voi olla uskonnollista toimintaa. Islamin kalligrafiaa kirjoitetaan pyhän kirjan Koranin säikeitä ja japanilainen kukkienasettelu ikebana on pyrkimystä kohti zenin, mielen harmoniaa. Musiikki voi olla uskonnoissa yhteistä laulua tai laulua, jota rituaalissa esittävät musiikki. Puhe laulu eli resitoitua esiintyy monissa uskonnoissa.

Jumalan kuvaamisen perinne kuvataiteessa vaihtelee eri uskonnoissa. Lähi-idässä syntynöissä uskonnoissa jumalan kuvaaminen on ollut kiellettyä, mutta kaukoiden uskonnoissa jumalia kuvataan hyvin konkreettisesti. Jumalan kuvia kannetaan kulkueissa, syötetään tempeleissä, maalataan ja puetaan.

Taiteen ja uskontojen suhde näkyy myös nykyajan laisakäytännössä. Vuonna 2012 jumalanpilkkan kielto lakia oli voimassa 22 prosentissa maailman maista. Euroopassa tällaista lakia noudatetaan Saksassa, Tanskassa, Italiassa, Kreikassa, Puolassa, Iranissa ja Maltalla.

Kristillisen taiteen synty

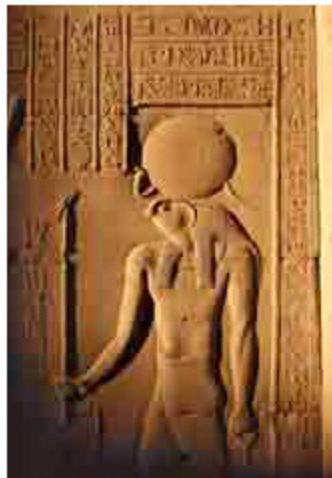
Kirkkotaide oli aluksi kristillisten symbolien käytön seurakuntien kokoonmistilöiden kuvituksessa. Jeesusta ei kuvattu ensimmäisinä vuosisatoina ihmisen hahmoina, vaan kirjainlyhenteillä ja muilla symboleilla.

Kristillisessä kirkossa kehittyi varhain myös kuvallista symboliikkaa, jonka tarkoituksena oli merkitä Raamatun kertomuksia tutut hahmot ja pyhät niin, että lukutaidottomatkin osasivat tunnistaa heidät. Pietarin ulkonäköä ei tunneta, mutta maalauksista ja veistoksista hänet voi tunnistaa avaimista ja kyyhkysellä kuvattua pyhää henkeä. Tyypillisiä kristillisen kirkon kuva-aiheita ovat Madonna ja lapsi sekä ristinnaulittu Kristus.

Rooman katakombien maalauksissa kuvataan Raamatun tapahtumia, varsinkin Uuden testamentin kohtauksia Jeesuksen elämästä. Hyvä paimen oli suosittu maalauksen aihe. Erilisten kirkkorakennusten synty Rooman vallan aikana laajensi kirkkotaiteen koskemaan myös rakennuksia. Kirkkoissa käytettiin paljon kristillistä symboliikkaa myös arkitehtuurissa.

Vaikka taiteella on ollut merkittävä asema kristinuskossa, liittyy kristinuskon historiaan myös ikonoklasmin vaihe, jolloin kirkot riisuttiin kuvista ja esineistä. Protestanttinen uskonpuhdistus pelkisti kirkkoja, ja Sveitsin reformoituissa kirkkoissa taiteella ei ole juurikaan roolia.

LUE LISÄÄ:

Kallervo egyptiläisen Kom Ombon temppelin seinässä kuvaa Horusta, taivaan harkkapäätä Jumalaa.